

Article Arrival : 18/08/2020

Published : 10.10.2020

Doi Number <http://dx.doi.org/10.26449/sssj.2633>Reference Coşkun, S. & Yağcan, H. (2020). "Şiddete Maruz Kalma Durumunun Şiddet Eğilimine Etkisinin İncelenmesi" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:6, Issue:71; pp:4349-4359.

ŞİDDETE MARUZ KALMA DURUMUNUN ŞİDDET EĞİLİMİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Investigation of Violence Exposure Effect on Violence Tendency

Doç. Dr. Sibel COŞKUN

Dokuz Eylül Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Psikiyatri Hemşireliği AD., İzmir/Türkiye
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8885-6828>

Dr. Öğr. Üyesi. Hande YAĞCAN

Dokuz Eylül Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği AD., İzmir/Türkiye
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9658-0449>

ÖZET

Şiddet; dünyada ve ülkemizde önemi gittikçe artan halk sağlığı ve ruh sağlığı sorunlarından biri olup birey ve toplumda fiziksel ve ruhsal açıdan pek çok soruna neden olmaktadır. Şiddetin nedenleri ve etkileyen değişkenler çok çeşitli olup, kadınlar ve çocuklar en riskli grupta yer almaktadır. Ergenlik ve gençlik dönemi ise yaşanan kimlik karmaşası ve artan risk alma davranışları nedeniyle riskli grup olarak ele alınmaktadır. Bu araştırma şiddete maruz kalma öyküsünün şiddet eğilimi üzerinde etkilerini incelemek amacıyla yapılmıştır.

İki farklı üniversitede 2014-2015 yılında gerçekleştirilen araştırmanın örneklemini; rastgele seçilen ve çalışmaya katılmayı kabul eden 981 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplamada 24 soruluk anket formu ve Şiddet Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. Anketler uygulanmadan önce öğrencilerden sözlü ve yazılı izin alınmıştır. Veriler bilgisayar ortamında SPSS istatistik programı kullanılarak tanımlayıcı analizler uygulanarak değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %41'i 19-20 yaşlarında, %60.6'sı kızdır ve %59.6'sı sağlık ile ilgili bir bölümde öğrenim görmektedir. Öğrencilerin, %60'ı psikolojik şiddete ve %27.3'ü fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Çoğunluğu şiddete ev/aile ortamında maruz kaldığını bildirmiştir. Öğrencilerin %83.1'i şiddet içerikli film izlemekte/oyun oynamaktadır ve %13'ünde suç öyküsü bulunmaktadır. Örneklemin şiddet eğilim ölçeği puanı 34.77 ± 6.65 olarak saptanmıştır. Sağlık ile ilgili bölüm öğrencilerinde ve kızlarda şiddet eğilimi puan ortalaması daha düşüktür. Fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalanların ve şiddet içerikli film izleyen/oyun oynayan öğrencilerin şiddet eğilimi ölçeği puanı diğer öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p < 0.01$, $p < 0.05$).

Sonuç olarak; yaşam öyküsünde şiddete maruz kalan gençlerde şiddet eğiliminin daha fazla olduğu saptanmıştır. Şiddet eğiliminin azaltılmasında toplumsal şiddet davranışlarının azaltılması ve önlenmesine yönelik çabaların önemli olduğu söylenebilir. Sağlık profesyonelleri aile içi şiddeti önleyici müdahalelerde daha etkin rol alabilir.

Anahtar Kelimeler: Aile içi Şiddet, Gençlik, Sağlık, Şiddet

ABSTRACT

Violence is one of the increasingly important public health and mental health problems in the world and our country, causes many physical and mental problems in individuals and society. The causes and affecting variables of violence are diverse, and women and children are in the most risky group. Adolescence and youth are considered a risky group due to the identity confusion and increasing risk-taking behaviors. This research was conducted to examine violence exposure effects on violence tendency. In data collection, a 24 question survey form and Violence Tendency Scale were used.

The research conducted in two different universities in 2014-2015; 981 randomly selected students who agreed to participate in the study. Verbal and written permission was obtained from the students before the surveys were administered. The data analyzed by using descriptive analysis and SPSS statistical program in computer environment.

The students' 41% were 19-20 years old, 60.6% were girl and 59.6% were studying in a health-related department. They were exposed to 60% psychological violence and 27.3% physical violence. Majority of them were exposed to violence at home/family environment. The students' 83.1% watch/play violent movies and 13% had a crime history. The violence tendency scale score of the sample was found to be 34.77 ± 6.65 . The mean score of violence tendency was lower among health related department students and girls. The scores of violence tendency scale of students who were exposed to physical and psychological violence and watch/play violent movies were found statistically significantly higher than the others ($p < 0.01$, $p < 0.05$).

As a result; It has been found that violence tendency is higher in youth who have been exposed to violence in their life history. It can be said that efforts to reduce and prevent social violent behavior are important in reducing violence tendency. Health professionals could take more active role in preventing domestic violence.

Key Words: Domestic Violence, Violence, Youth, Health

1. GİRİŞ

Şiddet insanlık tarihi boyunca birey ve toplumları etkileyen bir sorun olup bireysellik ve insan haklarına bir saldırı, sağlığı ve güvenliği tehdit eden bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Güleç ve ark., 2012; Lök ve ark., 2016). Dünya Sağlık Örgütü raporuna göre şiddet; “kendine ya da bir başkasına, grup ya da topluluğa yönelik olarak ölüm, yaralama, ruhsal zedelenme, gelişimsel bozukluğa yol açabilecek fiziksel zorlama, güç kullanımı ya da tehdit amaçlı olarak uygulanması olayı” olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2002). Her türlü zarar verici ve yıkıcı davranış saldırganlık olarak ele alınmakta ve şiddet uygulanma şekline göre; fiziksel, psikolojik/duygusal, sözel, cinsel ve ekonomik olarak gruplandırılmaktadır. Yöneldiği nesneye/hedefe göre ise kişiler arası, kendine yönelik ya da kollektif olabilmektedir (Özgür ve ark., 2011). DSÖ şiddet önleme ittifakı tarafından kişiler arası şiddet; aile ya da partnere (çocuk, eş ya da yaşlı bireye) ve topluma (tanıdık ya da yabancı bireye) yönelik olarak ikiye ayrılmış olup şiddet türlerine mahrum bırakma/işmal de eklenmiştir (DSÖ, 2020). Ayrıca; planlı ya da plansız, açık ya da örtülü olabilmektedir. Sıklıkla güçlü tarafından güçsüz olana uygulanan şiddet, hem aile hem de toplum içinde sık sık karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, azınlıklar en çok şiddet mağduru olan grup olarak tanımlanmaktadır (Göldağ, 2015).

Şiddetin yaygınlığına ilişkin pek çok çalışma ve rapor bulunmaktadır. Amerika şiddet ve saldırgan davranışın en çok görüldüğü ülkelerin başını çekmektedir (Haskan Avcı & Yıldırım, 2014; Global Study on Homicide 2019, WHO 2014). Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisinin (UNODC, 2017) raporuna göre ev, kadınlar için en tehlikeli yer olarak nitelendirilmiş olup, uluslararası fiziksel saldırganlık oranı %6.1 ve şiddet davranışı oranı erkeklerde kadınlara kıyasla on kat fazla olduğu belirtilmiştir. Fakat şiddet olgularının önemli bir kısmının istatistiklere yansımadağı dikkate alınmalıdır. Ayrıca raporda, çocuklara yönelik şiddet olgularında erkek çocuklarda oran daha yüksektir ve kadına yönelik şiddetin yarısından fazlası eş ya da aile fertleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün 2019 yılı raporunda şiddet oranlarında artış olduğu vurgulanmakta olup 2014 yılı verilerine göre; ülke genelinde yaşamının herhangi bir döneminde eşi/ boşandığı eşi tarafından fiziksel şiddete maruz bırakılan kadınların oranı %36'dır. Yaşamının herhangi bir döneminde duygusal şiddet yaşayan kadınların oranı %44'tür. Türkiye 0-8 yaş arası aile içi şiddet araştırma raporunda ise ebeveynlerin %74'ü duygusal şiddet ve %23'ü ise fiziksel şiddet yöntemlerine başvurdukları belirtilmektedir (Müderrişoğlu ve ark., 2014). Ayrıca 2019 yılında 474 kadın cinayet sonucu hayatını kaybettiği raporlanmıştır ve bu son 10 yıldaki en yüksek rakam olarak değerlendirilmektedir (Şimşek, 2019). Tüm bunlara ek olarak günümüzde yaşanmakta olan Covid- 19 pandemi süreci ve etkileri nedeniyle çok sayıda ülkeden ev içi şiddetin arttığına dair haberler ve veriler paylaşılmaktadır. Aile içi şiddetin Brezilya da %40-50, İspanya'da %20, İngiltere'de %25, Kıbrıs ve Fransa'da %30 oranında arttığını açıklanmıştır (Kelly & Morgan, 2020). Ayrıca DSÖ (2020) kadınlara Covid-19 pandemisi sürecinde şiddete uğrama durumlarında yapmaları gerekenleri içeren bir bilgilendirme yazısı paylaşmıştır (WHO, 2020). Dolayısı ile kadın ve çocuklara yönelik aile içi şiddetin istatistiklere yansıyan oranları toplumda önemli bir sorun olmaya devam etmektedir.

Şiddetin ortaya çıkışı ve nedenleri psikolojik, sosyolojik ve biyolojik açıdan yıllardır çok yönlü irdelenmektedir. Şiddet eğilimi; varoluşsal olarak doğal kabul edilen şiddet dürtüsünün eyleme dönme eğilimi olarak ele alınmakta, fiziksel ve ruhsal gereksinimlerin karşılanmaması, engellenme gibi nedenler şiddetin ortaya çıkışında en yaygın uyarıcılar olarak belirtilmektedir (Ayan, 2007) Şiddet eğiliminde ve ortaya çıkışında, bireysel özellikler, aile yapısı ve tutumu, içerisinde yaşanan toplumun yapısı, eğitim sistemi, medya vb. gibi etkenler olmaktadır (Özgür ve ark., 2011; Göldağ, 2015). Çocuğa yönelik şiddet konusunda ise “nesneleştirme” yaklaşım, güç ve iktidarın kötüye kullanımı, ayrımcılık, yoksulluk, yoksunluk, psikopatolojik bozukluklar gibi nedenler öne çıkmakta, aile ortamı ve okul şiddetin en çok gerçekleştiği ortamlar olarak belirtilmektedir (Ev içi şiddet araştırması, 2012, Genç ve ark., 2017; Özgür ve ark., 2011; Sili, 2015). Literatürde şiddete maruziyet pek çok ruhsal, zihinsel ve fiziksel sorunların etiolojisinde yer almakta, erkek ve genç olmak, düşük eğitim, alkol madde kullanımı, dürtüsellik, ruhsal hastalık vb. gibi şiddet eğilimini artıran faktörler olarak tanımlanmaktadır (Güleç ve ark., 2012; Global Study on Homicide, 2019). Ayrıca literatürde şiddete maruz kalma ve tanık olma yaşantıları ile şiddetin normalleştirildiği, iletişim ve sorun çözme yöntemi olarak şiddet davranışının içselleştirilip öğrenildiği, çocukluklarında şiddet görenlerde suç işleme, risk alma davranışları ile şiddet gibi olumsuz davranışlara yatkınlık olduğu belirtilmektedir. Bazı kişilerde ise şiddete maruz kalmanın travmatik etkisi ile kendilik algısı ve benlik saygısı bozulabilmekte, öfke gibi olumsuz duyguların yönetiminde zorluklara neden olarak

şiddet eğilimini arttırmaktadır. (Ayan, 2007; Eroğlu, 2009; Gabriel et al., 2018; Genç ve ark., 2017; Güleç ve ark., 2012, Kılıç, 2012; Lambert et al., 2013; Lök ve ark., 2016; Maji, 2018). Erken çocukluk dönemine ait izler, yetişkinlikte bilişsel süreçlerde ve davranışlarda etkili olmakta, bazı kişiler ise yetişkinlikte şiddet mağduru olmaya devam etmektedir (Yüksel ve ark., 2015). Yapılan çalışmalarda da aile içi şiddete tanık olarak gelişen bireylerin yetişkin şiddet uygulayıcılarına dönüştükleri belirtilmektedir (Heitmeyer & Hagan, 2005; Lambert et al., 2013). Bu durum şiddetin sosyal kalıtım ve modelleme ile aktarıldığı iddiasını doğrular görünmektedir. Sosyal öğrenme kuramında ise saldırganlık ve şiddet davranışlarının taklit yoluyla modellenerek öğrenildiği belirtilmekte, çocukların davranış ve kişilik gelişimi aile ortamı, toplum ve kültürden etkilenmektedir. (Eroğlu, 2009; Güleç ve ark., 2012; Genç ve ark., 2017; Yüksel ve ark., 2015). Bandura'ya göre saldırganlık gördüğünü taklit yoluyla, saldırgan dürtülerin serbest kalmasıyla, geçmişte oluşmuş saldırgan davranış eğilimlerin su yüzüne çıkmasıyla ya da kışkırtıcı faktörler nedeniyle oluşmaktadır. Ancak Kant'a göre insan, kendi dürtülerinin tesiri altında olmakla birlikte, ahlaki gelişim sayesinde onlara uymak zorunda değildir ve şiddet davranışları kontrol edilmeli, önlenmelidir (Güleç ve ark., 2012; Genç ve ark., 2017). Bu nedenle İstanbul Sözleşmesi'nde de belirtildiği üzere şiddete maruziyetin önlenmesi, şiddete uğrayana koruma ve destek sağlanması ile cezalandırılması gibi koruyucu tedbirler sağlanarak, şiddeti tanıma ve önleme müdahalelerinin aile ve toplum düzeyinde ele alınarak uzun soluklu planlamalar yapılması, bu müdahalelerde eğitimcilerin sağlık personelinin ve hemşirelerin daha aktif rol alması gerekmektedir. (İstanbul Sözleşmesi, 2011; Sili, 2015)

Ergenlik dönemi ve gençler arasında şiddet eğilimi oranlarının yüksek olduğu bilinmekte (Özgür ve ark., 2011), şiddetin etiyolojisi ile etkileri çok boyutlu araştırılmaya devam edilmektedir. Bu çalışma üniversite öğrencisi genç yetişkinlerde şiddet eğilimini incelenmesi, çocukluk sürecinde şiddete maruz kalma veya tanık olma durumunun şiddet eğilimi düzeyine etkisinin incelenmesi amacıyla planlanmıştır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma tanımlayıcı tipte olup Ocak- Haziran 2015 tarihleri arasında iki farklı üniversitede gerçekleştirilmiştir. Araştırma da rastgele seçilen, ulaşılabilen ve çalışmaya katılmayı kabul eden 981 üniversite öğrencisi örnekleme oluşturmuştur.

2.1. Veri Toplama Araçları: Gençlerin sosyo-demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, okuduğu bölüm, aile tipi, eğitim ve gelir durumu, kardeş sayısı, yaşanılan bölge) ve şiddete maruz kalma durumlarını tanımlamaya yönelik literatür doğrultusunda oluşturulan 24 soruluk "Bilgi Formu" ve "Şiddet Eğilimi Ölçeği" kullanılmıştır.

2.2. Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ): Haskan ve Yıldırım (2012) tarafından geliştirilmiş, üçlü likert (3=her zaman, 2= bazen, 1=hiçbir zaman) tipinde, 20 soruluk bir ölçektir. Ölçeğin "şiddet duygusu", "bilişim teknolojileri aracılığıyla şiddet", "başkalarına zarar verme düşüncesi", "başkalarına şiddet uygulama" başlıkları altında dört faktörü vardır. Onuncu madde ters çevrilerek puanlanmaktadır. ŞEÖ'den alınabilecek puan 20 ile 60 arasında değişmektedir. Ölçeklerden alınan puanların artması, bireyin şiddet eğiliminin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .87 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise .81 olarak hesaplanmıştır.

2.3. Verilerin Değerlendirilmesi: Veriler bilgisayar ortamına kodlanarak aktarılmış ve Statistical Package for Social Sciences 22 (SPSS, Inc., Chicago, II, USA) istatistiksel analiz programı ile analiz edilmiştir. Değerlendirmede; sayı, yüzde, ortalama hesaplamaları ile ki-kare testi, t testi, tek yönlü varyans analizi ile homojen dağılım göstermeyen veriler için Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır.

Araştırma öncesinde gerekli kurum izinleri ve öğrencilerin yazılı ve sözlü onamları alınmıştır. Ayrıca araştırmanın her aşamasında Helsinki Bildirgesi'nde yer alan kurallara uygun olarak hareket edilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde; %41.5'i 19-20 yaşlarında, %60.6'sı kızdır ve %59.6'sı sağlık ile ilgili bölümlerde öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %85.4'ünün anne ve babası birlikte olup, %77.6'sı çekirdek aile, %4.6'sı parçalanmış aile tipine sahiptir. Öğrencilerin %74.5'i 2-3 kardeş olup, %49.7'sinin anne ve baba eğitim durumu ilköğretim ve %61'inde aile gelir durumu orta düzeydedir (gelir gidere eşit). Öğrencilerin en çok yaşadığı bölge sorgulandığında örneklemin Ege, Akdeniz, İç Anadolu ve Marmara bölgesi ağırlıklı olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşam boyu şiddet öyküsü sorgulandığında; %27.3'ü fiziksel şiddete, %61'i psikolojik şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Fiziksel şiddet türü olarak en çok yumruk, tekme, itme tarif edilmiş, psikolojik şiddet türü olarak ise ilk sıralarda hakaret, küfür, tehdit, küçük düşürme belirtilmiştir. Hem fiziksel şiddetin hem de psikolojik şiddetin daha çok aile ortamında ve aile bireyleri kaynaklı gerçekleştiği, ikinci sırada sokakta ve tanımadığı kişilerden şiddet görüldüğü saptanmıştır. Öğrencilerin %83.1'i şiddet içerikli film izlemekte/oyun oynamaktadır ve %13'ünde suç/yasadışı olay öyküsü bulunmaktadır. Cinsiyete göre şiddete maruz kalma durumu incelendiğinde erkeklerde fiziksel şiddete maruziyet ($X^2=51.28$; $p<0.01$), kadınlarda ise psikolojik şiddete maruziyet ($X^2=23.29$; $p<0.01$) daha yüksektir ve farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır. Fiziksel şiddete maruz kalanlarda psikolojik şiddete maruz kalma ($X^2=156.93$; $p<0.05$), şiddet içerikli film/oyun oynama ($X^2=28.15$; $p<0.01$) ve yasadışı olay öyküsü ($X^2=27.08$; $p<0.01$) daha fazladır ve ki kare testi ile karşılaştırıldığında farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı saptanmıştır.

Örnekleme öğrencilerin şiddet eğilimi ölçeği puan ortalaması 34.77 ± 6.65 olarak bulunmuştur (min:20 max:59). Sosyo-demografik özelliklere göre incelendiğinde kadınların ($t=-4.35$; $p<0.001$) ve sağlık ile ilgili bölüm okuyan öğrencilerin ($t=-3.47$; $p=0.001$) puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu bulunmuştur. Ölçek puanı, şiddete maruz kalma ile ilgili verilerle karşılaştırıldığında ise fiziksel şiddete maruz kalma ($X^2=10.88$; $p<0.01$), psikolojik şiddete maruz kalma ($F=8.47$; $p<0.001$), şiddet içerikli film/oyun oynama ($X^2=45.46$; $p<0.001$) ve yasadışı olay öyküsü ($t=5.44$; $p<0.001$) değişkenleri açısından anlamlı farklılıklar saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo1: Öğrencilerin Şiddet Öyküsü ve Eğilimine İlişkin Değişkenlere Göre Şiddet Eğilimi Ölçek Puanlarının İncelenmesi

Özellikler	n	%	Şiddet Eğilimi Ölçeği		Test değeri
			X	Ss	
Cinsiyet					
Kadın	594	60.6	34.02	6.46	t= -4.35 p=0.000*
Erkek	387	39.4	35.91	6.78	
Bölüm					
Sağlık	558	56.9	34.12	6.36	t=-3.47 p=0.001*
Diğer	423	43.1	35.62	6.94	
Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Durumu					
Bir Kez	105	10.7	36.27	7.54	X²=10.88 p=0.004*
Birkaç Kez	163	16.6	36.00	7.04	
Hiç	713	72.7	34.26	6.36	
Psikolojik Şiddete Maruz Kalma Durumu					
Bir Kez	319	32.5	34.78	5.01	F=8.47 p=0.000*
Birkaç Kez	279	28.4	36.01	7.19	
Hiç	383	39.9	33.86	2.29	
Şiddet İçerikli Oyun Oynama/Film İzleme Sıklığı					
Arada Bir	443	45.2	35.75	6.65	X²=45.46 p=0.000*
Her Gün	379	38.6	34.88	5.73	
Hiçbir Zaman	159	16.2	31.76	7.76	
Yasa Dışı Olay Öyküsü					
Var	127	12.9	38.03	7.33	t=5.44 p=0.000*
Yok	854	87.1	34.28	6.41	

* $p<0.01$

4. TARTIŞMA

Çalışmada örneklem özelliklerinden; öğrencilerin yaş ortalaması, kız öğrencilerin ağırlıklı olması, çekirdek aile yapısına, orta gelir ve ilköğretim düzeyinde anne babalara sahip olmaları yönünden yapılan çalışmalarla benzer olduğu belirlenmiştir (Can Gürkan, 2016; Haj-Yahia & De Zoysa, 2008; Kul Uçtu & Karahan, 2015; Yüksel ve ark., 2015).

Çalışmada öğrencilerin şiddet eğilimi ölçeği puan ortalaması 34.77 ± 6.65 olarak bulunmuştur. Çalışmamız ile aynı şiddet eğilimi ölçeğini kullanarak gerçekleştirilen araştırmalarda öğrencilerin şiddet eğilimleri az, benzer veya yüksek düzeyde saptanmıştır. Yağız ve arkadaşlarının (2020) hemşirelik öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada çalışma verilerinden farklı olarak şiddet eğilim düzeyi ortalaması 28.13 ± 6.28 olarak saptanmıştır. Mansuroğlu ve Tambağ'ın (2019) çalışmasında ergenlerin şiddet eğilim düzeyi puan ortalaması 35.45 ± 7.87 bulunmuştur. Muslu ve Coşkun'un (2017) çalışmalarında, lise

öğrencilerinin şiddet eğilim düzeyi ortalaması kız öğrencilerin 33.2 ± 7.4 , erkek öğrencilerin 37.5 ± 7.3 olarak saptanmıştır. Lise öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada ise öğrencilerin şiddete eğilimlerinin 42.17 ± 8.89 ortalama puanı ile anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir (Aslan & Berivan Savcı Bakan, 2018). Farklı şiddet eğilimi ölçekleri kullanılarak yapılan araştırmalarda ise şiddet eğilimi düzeyleri çalışmamızdan yüksek bulunmuştur. Kul Uçtu ve Karahan'ın çalışmasında (2016) öğrencilerin şiddet eğilim ölçeğinden ortalama 38.05 ± 8.68 puan aldığı ve şiddet eğilimlerinin orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Babacan Gümüş ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında şiddet eğilim ölçeği puanlarına göre öğrencilerin %57.3'ünün 21-40 arasında puan aldığı ve şiddet eğiliminin düşük olduğu ve %40'ının 41-60 arasında puan aldığı ve şiddet eğiliminin yüksek olduğu bulunmuştur. Yüksel ve arkadaşları çalışmalarında (2015) hemşirelik öğrencilerinin şiddet eğilimi ölçek puan ortalaması 36.51 ± 9.21 saptanmıştır. Özgür ve arkadaşlarının (2011) lise öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin şiddet eğilim düzeyi puan ortalaması 44.08 ± 12.48 olarak belirlenmiştir. Literatürde ilgili çalışmalarda saptanan şiddet eğilim düzeylerinin birçoğunun çalışma verimizden daha yüksek düzeyde olduğu özellikle de lise öğrencilerinde daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Bunun nedeninin ilgili çalışmaların örneklemelerinin üniversitelerin sağlık bölümü ve lise öğrencilerinden oluşmasından, bu bölümlerdeki erkek öğrenci sayılarının farklı olmasından ve sağlık bölümünde okuyan öğrencilerin ders müfredatlarında şiddet ile ilgili derslerin bulunmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmada sağlık ile ilgili bölüm öğrencilerinde ve kız öğrencilerde şiddet eğilimi puan ortalaması daha düşük bulunmuştur. Sağlık öğrencileri ile yapılan bir çalışmada erkek öğrencilerin ($X=43,24 \pm 10,09$), annesi aile içi şiddet görenlerin ($X=43.10 \pm 9.12$) ve kendisi fiziksel ($X=40.19 \pm 8.16$) ya da duygusal şiddete ($X=40.57 \pm 8.58$) maruz kalanların diğerlerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek şiddet eğilimi puanlarına sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca sağlık bölümleri içerisinde fizik tedavi rehabilitasyon ve hemşirelik öğrencilerinin şiddet eğilimi puanlarının, daha çok kız öğrenci ağırlıklı olan ebelik ve çocuk gelişimi öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p=0.001$) (Kul Uçtu & Karahan, 2016). Araştırmamızda öğrencilerin fiziksel ve psikolojik şiddete uğrama oranları bu çalışmadan daha yüksek düzeyde ve cinsiyete göre şiddet eğilim puan ortalamaları benzer bulunmuştur. Yüksel ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında ise, hemşirelik öğrencilerinin büyük çoğunluğunun düşük düzeyde şiddet eğilimi olduğu belirlenmiştir. Şiddet eğilimlerinde cinsiyet, kendine ait odaya sahip olmama, şiddet içerikli davranış gösterme, şiddet yaşama ve şiddet uygulayan kişi gibi değişkenlerin etkili olduğu belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan başka bir çalışma da ise benzer şekilde anne ve babanın fiziksel şiddetine maruz kalanların, şiddet uygulayanların, anne babası ilköğretim düzeyine sahip olanların, iki ve üzeri kardeşi olanların saldırganlık puanları daha yüksek bulunmuştur (Can Gürkan, 2016). Çalışma sonucunda sağlık öğrencilerinin şiddet deneyimlemesine rağmen diğer bölümlerde okuyan öğrencilere göre daha düşük şiddet eğilimine sahip olmasının eğitim programlarında şiddeti tanıma ve önlemeye yönelik bilgi ve becerileri içeren derslerin bulunmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışma verilerimizde erkek öğrencilerin (35.91 ± 6.78) şiddet eğilimleri, kadın öğrencilerden (34.02 ± 6.46) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Sağlık yüksekokulu öğrencileri ile yapılan bir çalışmada da benzer şekilde erkek öğrencilerin şiddet eğilimleri (43.24 ± 10.09) kadın öğrencilerden (37.03 ± 8) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p=0.001$) (Kul Uçtu & Karahan, 2016). Üniversite öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada da erkek öğrencilerin şiddet eğilimlerinin (41.87 ± 1.13), kadın öğrencilerden (37.99 ± 1.34) daha yüksek olduğu saptanmıştır (Babacan Gümüş ve ark., 2015). Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada da erkeklerin şiddet eğilimlerinin (42.00 ± 11.23), kadınlardan (34.72 ± 7.69) daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Yüksel ve ark., 2015). Yagiz ve arkadaşlarının (2020) aynı şiddet eğilim ölçeğini kullanarak yaptıkları araştırmalarında da erkek öğrencilerin şiddet eğilimleri (33.36 ± 7.07) kadın öğrencilerden (27.29 ± 5.72) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde erkek öğrencilerin şiddet eğilim puanlarının çalışmamızdan daha yüksek olduğu, erkek öğrencilerin şiddete maruz kalma ve şiddet uygulamaya daha yatkın olduğu saptanmıştır (Aslan & Berivan Savcı Bakan, 2018; Can Gürkan, 2016; Göldağ, 2015; Haskan Avcı & Yıldırım, 2015; Lambert et al., 2013; Mansuroğlu & Tambağ, 2019; Muslu & Coşkun, 2017; Özgür ve ark., 2011) Erkeklerde şiddet davranışının daha fazla görülmesinin kültürel olarak erkek çocuğa verilen değer ve gösterilen hoşgörünün, ergenlikte başkaldırı davranışına dönüşebildiği savunulmuş ve androjenlerin rolü de araştırılmıştır. Ancak androjen kökenli tedavilerin şiddeti önlemede etkili olduğunu gösteren bir klinik çalışmaya rastlanmamıştır (Güleç et al., 2012; Özgür ve ark., 2011; Yüksel, 2015).

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşam boyu şiddet öyküsü sorgulandığında; %61'i psikolojik ve %27.3'ü fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Literatürde ilgili çalışmalar incelendiğinde üniversite ve lise öğrencileri ile yapılan araştırmalarda fiziksel ve psikolojik şiddete maruziyet çalışmamıza benzer veya daha düşük düzeyde iken çocukluk çağı araştırmalarında daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Haj-Yahia ve De Zoysa'nın (2008) çalışmasında üniversite öğrencilerinin %11 ila %84'ünün en az bir kez aile içi psikolojik şiddete ve %2 ila %22'sinin en az bir kez aile içi fiziksel şiddete uğradığı belirlenmiştir. Başka bir çalışmada sağlık öğrencilerin aile içinde %11.1 oranında fiziksel şiddet, %13.8 oranında duygusal şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (Kul Uçtu & Karahan, 2016). Lise öğrencileri ile yapılan bir çalışma da öğrencilerin %15.4'ünün şiddete uğradığı ve bunların %55.5'inin psikolojik, %27.3'ü fiziksel ve %10.8'i cinsel şiddete maruz kaldığı rapor edilmiştir (Muslu & Coşkun, 2017). Başka bir çalışmada %12.1'inin aile içi şiddete uğradığı belirlenmiştir (Aslan & Berivan Savci Bakan, 2018). Şen'in (2011) çalışmasına göre ergenlerin aile içi sözel şiddete (%35.8), fiziksel şiddete (%8.7) ve cinsel şiddete (%0.6) maruz kaldığı saptanmıştır. Türkiye 0-8 yaş çocukların aile içi şiddete uğrama raporunda çocukların %74'ünün en az 1 tür şiddete ve ağırlıklı olarak düşük düzey duygusal şiddete (%50) maruz kaldığı beyan edilmiştir (Müderrişoğlu ve ark., 2014). Çocukların ev içinde yaşadıkları şiddet araştırması raporuna göre ise ilköğretim öğrencilerinin % 73,41'inin ev içerisinde "en az" bir şiddet yaşantısı bulunduğu, %67.9'unun duygusal ve %37'sinin fiziksel şiddet ile %25.7'sinin ihmale uğradığı saptanmıştır (Cankur ve ark, 2012). Çocukluk çağında yaşanan aile içi şiddet olaylarında ebeveynlerin çocukların ısrarına, ağlamasına, gürültü yapmasına ve söz dinlememesine katlanamaması gibi nedenler sıklıkla görülmektedir. Çalışmada öğrencilerin fiziksel şiddet olarak en çok yumruk, tekme, itme, psikolojik şiddet türü olarak ise ilk sıralarda hakaret, küfür, tehdit, küçük düşürme belirtilmiştir. Can Yaşar ve arkadaşlarının (2014) yaptıkları araştırmada da beş ila altı yaş arası çocukların ailelerinden duyduklarını ifade ettikleri öfke söylemi olarak kötü-kaba sözler, hayvan benzetmeleri, hakaret, aşağılama, tehdit, dışlama ve fiziksel şiddet uygulama ifadelerini arkadaşlarında kullandıkları ve bunların çocuğun şiddete eğilim nedeni olarak görülebileceği sonucuna varılmıştır. Aile içi şiddete uğrayan öğrencilerin ailelerinin en az bir kez kendilerine incitici sözler söyledikleri, alay ettikleri, bağırdıkları, çığlık attıkları, aşağıladıkları, ilgilenmedikleri, arkadaşları ile kıyasladıkları, tehdit ettikleri, üzerlerine bir şeyler fırlattıkları, kulak çektikleri, tokat attıkları, tekmeledikleri, vurdukları, ısırdukları ve kapalı bir yere kilitledikleri belirlenmiştir (Aras ve ark, 2017; Cankur ve ark, 2012; Haj-Yahia & De Zoysa, 2008; Müderrişoğlu ve ark., 2014). Dolayısı ile hem çalışmamızda hem de literatürde şiddetin uygulama şekli açısından benzerlikler olduğu görülmektedir.

Çalışmamızda daha önce şiddete maruz kalma öyküsü olanlarda şiddet eğilimi puanları anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan başka bir çalışmada öğrencilerde saptanan saldırganlığın en önemli belirleyicisinin aile içi ve toplumda şiddete maruz kalma olduğu bulunmuştur (Feroz et al., 2015). Yagiz ve arkadaşlarının (2020) çalışmalarında da aile içi şiddete uğrama durumunda şiddete eğilimin arttığı sonucuna varılmıştır. Aile içi şiddetin ergenleri ya şiddete yönelttiği ya da sorunlara karşı duyarsızlaştırdığı rapor edilmiştir (Şen, 2011). Battaloğlu-İnanç ve arkadaşlarının çalışmasında (2013); aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerde kaygı, depresyon ve uyku bozuklukları görüldüğü, en az bir kez fiziksel şiddete maruz kalan ilköğretim öğrencilerin daha fazla fiziksel şiddet içeren kavgalar ettikleri ve erkeklerde bu oranın daha fazla olduğu belirtilmektedir. Kul Uçtu ve Karahan'ın çalışmasında (2016) benzer şekilde öğrencilerin fiziksel (40.19±8.16) ya da psikolojik şiddete (40.57±8.58) maruz kalanların kalmayanlara göre daha yüksek şiddet eğilimi puanlarına sahip olduğu ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Lise öğrencileri üzerinde yapılan başka bir çalışmada da anne ve babalarının fiziksel şiddetine maruz kalan veya tanıklık eden öğrencilerin, diğerlerine göre başkalarına ve hayvanlara daha fazla fiziksel ve sözel şiddet uyguladığı, kızgınlık, saldırganlık ve öfke duygusu hissettiği ve kendine zarar verdiği bildirilmiştir (Genç ve ark, 2017).

Çalışmamızda bir ya da birkaç kez fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalan ve erkek öğrencilerin şiddet eğilim puanlarının uğramayanlara göre yüksek olduğu saptanmıştır. Yagiz ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında erkek öğrencilerin aile içi şiddete uğrama ve şiddet eğilimi kadın öğrencilerden yüksek bulunmuştur. Şen'in (2011) ülke genelinde yapılan ergen profili çalışmasına göre şiddete maruz kalan ergenlerin son bir yıl içerisinde bir başkasına fiziksel (%21.2), sözel (%33.3) ya da cinsel şiddet (%2.9) uyguladıkları belirlenmiştir. Yapılan kalitatif bir çalışmada ise fiziksel ve psikolojik tacize tanık olma ve maruz kalmanın çocuğu hem kurban hem de fail durumuna getirdiğini, saldırganlaşmasına veya şiddet uygulama eğilimine neden olduğunu belirlenmiştir (Gabriel et al., 2018). Erken yaşta enste ve fiziksel şiddete uğramış, şiddete tanıklık etmiş, erken ebeveyn kaybı yaşayan bireylerde şiddet davranışının arttığı bildirilmektedir (Lewis, 2005). Çocukluk çağında şiddete sık maruz kalındığında yaşamın ileri

dönemlerinde bireylerin saldırganlaştığı ve eş kötüye kullanımının arttığı, akademik hazır oluşluğun azaldığı gösterilmiştir (Anderson et al., 2003; Lambert et al., 2013). Şiddet eğilimin yanı sıra şiddete maruz kalmanın pek çok olumsuz etkilerinden bahsedilmektedir. Cinsel şiddete maruz kalan gençlerin akrabalarından daha fazla ruh sağlığı merkezlerine başvurdukları saptanmıştır (Green et al., 2014). Şiddet maruziyeti sonucunda çocuklarda/gençlerde içine kapanma gibi sosyal uyum problemleri, dikkat eksikliği, gerileme-engelleme oluşturan davranışlar, korku, iletişim sorunları, özgüven eksikliği, tedirginlik, kimlik gelişimi sorunları, öfke kontrol sorunları, okul yaşamında başarısızlık, okul terki, madde kullanımı, intihar, evden kaçma, fiziksel yaralanmalar gibi sorunlara da neden olmaktadır (Löl ve ark, 2016; Maji, 2018; Makhubela, 2012; Zinnur Kılıç, 2012).

Çalışma sonuçlarımızın literatür ile uyumlu olduğu ve şiddete maruz kalmanın şiddet eğilimini arttırdığını söyleyebiliriz. Bu etki bazı bireylerde sosyal öğrenme olarak şekillenmiş olabileceği gibi bazı bireylerde ruhsal bir travma ile baş edememe sonucu gelişmiş tepki de olabilir. Çocuklar hem toplumsal ve aile içi süreçlerden gelişimsel olarak direkt etkilenmekte hem de savunmasız olmaları nedeniyle korunmaları gerekmektedir. Toplumda, okulda ve ailede şiddet davranışlarını azaltma ve önlemeye yönelik müdahalelere önem verilmeli özellikle anne baba eğitimleri ve aile danışmanlığı hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır. Üniversitelerde öğrencileri için taramalar ve görüşmeler yapılabilir, yardım arama davranışları ve baş etme becerilerini geliştiren danışmanlık hizmetlerinin sunumu daha etkin hale getirilebilir

Araştırmada şiddet içerikli oyun oynayan ve film izleyen öğrencilerin şiddet eğilim puanları yüksek saptanmıştır. Günümüzde çocukların internette ve bilgisayarda geçirdiği süre giderek artmaktadır. İlkokul öğrencilerinin %71.7'sinin televizyon ya da sinemada dövülen bir çocuğu izledikleri belirlenmiştir (Aras ve ark, 2016). Sosyal medya ve dijital oyunların çocuklarda şiddet davranışlarını şekillendirme, şiddete duyarsızlaştırma, davranış kontrolünü ketleme, saldırganlığı uyarma ve risk almayı teşvik etme şeklinde etkileyebildiği düşünülmektedir. Uzun dönem maruz kalan çocuklarda ise şiddet ve saldırganlık içeren eylem ve davranışlarında artış olduğu saptanmıştır (Lewis, 2005). Medyada veya bilgisayar oyunlarında aşırı şiddete maruziyet kahramanlık ve güç vurgusuna özenmesine, şiddeti normalleştirmesine, sosyal bir gerçeklik olarak algılanmasına ve hatta taklit ederek uygulamasına neden olduğu belirtilmektedir (Güleç et al., 2012). Şen'in (2011) çalışmasına göre de bilgisayar ve internet ergenler için yeni bir toplumsal etkileşim alanını oluşturmakta, bu etkileşimde olumsuz modellemeler ile şiddet davranışları öğrenilip normalleştirilebilmektedir. Benzer şekilde ortaöğretim öğrencileri ile yapılan bir çalışmada şiddet filmleri/dizileri izleyen ve boş vakitlerini her zaman internette geçiren öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin yüksek olduğu gösterilmiştir (Sili, 2012). Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin %78.4'ünün interneti sosyal ve eğlence amacıyla kullandıkları, %38.1'inin bilgisayar oyunu oynadığı, önemli bir bölümünde problemlili internet kullanımı (internet bağımlılığı) riski ve şiddet eğiliminin yüksek (%40'ında yüksek, %2.7'sinde çok yüksek) olduğu saptanmıştır (Babacan Gümüş ve ark., 2015). Mansuroğlu ve Tambağ'ın (2019) çalışmasında ergenlerin %39.5'i günde 1-3 saat internette zaman geçirmekte olup internet bağımlılığı düşük ve şiddet eğilimleri ve birbiriyle olan ilişkileri orta düzeyde pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Veriler ve literatür doğrultusunda şiddet içerikli bilgisayar oyunu oynama ya da video/film izleyenlerde şiddet eğiliminin artabileceğini söylemek mümkün olsa da şiddet eğilimi olan bireylerin bu tür oyun ve görsellere daha fazla ilgi duyması da olasıdır. Teknoloji ve internet kullanımı aşırı olan gençlerin kullandıkları programların riskleri konusunda bilinçlendirilerek sağlıklı internet kullanımının sağlanmasının, gençleri reel sosyal ilişkilere ve sanat, spor gibi grup aktivitelerine yönlendirerek, iletişim becerilerinin artırılmasının bağımlılıklarının azalmasında yararlı olacağı, ayrıca online içerik ve uygulamaların etkin denetiminin gerekli olduğu söylenebilir (Babacan Gümüş ve ark., 2015; Binbay, 2014; Mansuroğlu & Tambağ, 2019; Taşkesen, 2011).

Çalışmada öğrencilerin %12.9'unda yasa dışı olay/suç öyküsü vardır ve bu öğrencilerin şiddet eğilim puanları daha yüksek saptanmıştır. Literatüre göre suç davranışlarına neden olan faktörler çok çeşitlidir ve çocukluk ve ergenlikte şiddet davranışları yanı sıra, hırsızlık, zorbalık, madde kullanımı, cinsel suçlar, riskli davranışlar sık görülmektedir (Ünlü ve ark, 2013). Lise öğrencilerinde yapılan bir çalışmada da, öğrencilerin erkek olmasının, silah taşımalarının, çete üyeliğinin olmasının, şiddete maruz kalmalarının, aile gelir düzeyinin şiddet davranışları göstermelerinde belirleyici olduğu belirtilmiştir (Celbiş ve ark., 2012). Başka bir çalışmada ise şiddet eğilimi erkek öğrencilerde, şiddet ve kahramanlık filmleri izleyenlerde, aile içi şiddete uğrayanlarda ve aile üyelerinden herhangi biri hapiste olanlarda daha fazla bulunmuştur (Haskan Avcı & Yıldırım, 2015). Şen'in (2011) çalışmasında şiddete maruz kalanların şiddet davranışı gösterme

eğiliminin yanı sıra %4.5 oranında yasalara aykırı davrandıkları belirlenmiştir. Sosyo kültürel ve ekonomik faktörlerin suç davranışlarında etkili olduğu bilinmektedir. Çocuklarda görülen davranım sorunlarının çoğu ilerleyen yaşlarda suç davranışlarına dönüşebilmektedir ve suç davranışı gösteren bireylerde sıklıkla görülen empati ve otokontrol yetersizlikleri şiddet eğilimini de arttırabilir.

Şiddet, insanlık tarihi boyunca süregelmekte olsa da modern toplumlarca, yasa ve kurallar ile kontrol edilmeye, önlenmeye çalışılmakla birlikte gelecekte de devam edecek bir sorun olarak görülmektedir. Durmuş'un (2017) çalışmasında, ergenlerin toplum, aile, medya vb. gibi her yerde şiddet olduğu için okullarda şiddetin önlenemeyeceğinin düşünüldüğü, engellenebileceğini düşünenlerin ise çözümü okul yönetimlerinden beklediği saptanmıştır. Şiddetin önlenmesinde toplumun her kesiminde ve öncelikle aile içinde şiddete bakış açısını düzeltmek, şiddetin etkileri ve sonuçları hakkında eğitimlerin sürekliliğini sağlamak, etkin danışmanlık hizmetleri sunmak, yasal düzenlemelerin etkin ve işlevsel ve cezaların caydırıcı olmasını sağlamak gibi müdahalelerde bulunulması gerekmektedir. Şiddeti önlenemez bir sorun olarak görmek ve umutsuzluğa kapılmak yerine önlemede her bireyin rol alması ve kararlı politikalar gereklidir. İlköğretim öğrencilerine haftada iki ders saati ve beş hafta süre ile uygulanan şiddet karşıtı eğitim programının çatışma çözüm becerilerini artırdığı, şiddet eğilimlerinin ve davranışlarının azalttığı görülmüştür (Uysal & Bayık Temel, 2009). Çocukların gelişim evrelerinde ailelerine ve öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Sağlıklı bir yetişkin olabilmek için doğumdan itibaren olumlu kimlik gelişiminin, kendine yeterlilik, özdenetim, sosyal ilişki becerilerinin ve inanç, değer sistemlerinin gelişmesinin sağlanması için başta aile ve öğretmenlerin çabası gerekmektedir. Tutarsızlıktan, açık olmayan kurallardan ve ceza yaklaşımlarından uzak durulması özellikle önerilmektedir. Şiddete maruziyeti olan ya da şiddet eğilimi gösteren öğrencilere yönelik olarak bilişsel-davranışçı yaklaşımlarla yapılan psikolojik danışma, grup rehberliği, iletişim, empati ve baş etme becerilerini artırıcı eğitim programları, psikodrama, aile odaklı terapiler, eğitime entegre edilmiş sosyal ve sanatsal aktiviteler uygulanabilir. Anti-sosyal ve suç davranışları gösteren öğrencilere yönelik aileleri, eğitimcileri, yöneticileri ve destek personelinin içeren, yoğun ve kişiye özgü profesyonel müdahaleler gerekmektedir. Yapılan meta analiz çalışmalarında şiddet önleme ve müdahale programlarının, çocuk ve ergenlerde şiddet ve saldırgan davranışların azalmasında büyük etkisi olduğu görülmüştür. Aile içi şiddete psikososyal yaklaşımda ve şiddeti önlemede hemşire, hekim, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, emniyet mensupları gibi birçok meslek üyelerinin bulunduğu multidisipliner ekip üyeleri yer almaktadır (Donat Bacıoğlu, 2014; Humphreys ve Campbell 2011; Lök ve ark, 2016; Turner et al., 2017; Yavuzer, 2011). Ayrıca Kul Uçtu ve Karahan'ın (2015) çalışmasında sağlık bölümü öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısı puanları yükseldikçe, şiddet eğiliminin azaldığını saptanmıştır. Bu nedenle üniversitelerde müfredata eklenecek toplumsal cinsiyet rolleri, eşitlik, insan hakları, değerler eğitimi gibi dersler katkı sağlayıcı olabilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada üniversite öğrencilerinin şiddete maruz kalma ile şiddete eğilim durumları incelenmiş olup öğrencilerin önemli kısmının yaşam öyküsünde aile içi şiddete maruz kaldığı, şiddet içerikli film izleyip/oyun oynadıkları ve bu değişkenlerin şiddet eğiliminin artmasında etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca erkek öğrencilerin ve sağlık bölümü dışında okuyan öğrencilerin şiddete eğilimlerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Dolayısı ile şiddet eğiliminin azaltılmasında toplumsal şiddet davranışlarının azaltılması ve önlenmesine yönelik çabaların önemli olduğu söylenebilir. Bu konuda öncelikle aile ve eğitimcilere öncelikli görev düşmekle birlikte toplumun her kesiminin şiddetin neden ve sonuçları konusunda bilinçlendirilmesi önemlidir. Öğrencilerin okul müfredatlarında düzenlemeler yapılabilir, sosyo kültürel ve sanatsal faaliyetler, spor gibi etkinlikler arttırılabilir. Ayrıca teknoloji ve internetin bilinçli kullanımının sağlanması, uygunsuz içerik ve programlar, medya için yaptırımların uygulanması önemlidir. Aile danışmanlığı ve okul rehberlik hizmetlerinin daha etkin ve planlı olmasına ihtiyaç bulunmakta olup çocuk ve gençlerin ruhsal sorunlarını tarama ve ruhsal sağlığını geliştirmeye yönelik uygulama ve müdahaleler planlanmalıdır. Bu müdahaleler multidisipliner ekiple gerçekleştirilecek olup sağlık profesyonelleri bu noktada önemli roledir. Bu müdahalelerde akran eğitimlerinin de katkı sağlayabileceği düşünülmekte olup, özellikle sağlık bölümü öğrencileri bu önleme programlarında aktif rol alabilir.

6. SINIRLILIKLAR

Araştırma, araştırmanın kapsamını ve evreni temsil eden gelişmiş güzel örnekleme yöntemi ile belirlenen, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin iki üniversitesinde okuyan öğrencilerle sınırlıdır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırma Bütçesi: Yazarlar bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması için mali destek almamış olup kendi bütçelerinden harcamaları karşılamışlardır.

KAYNAKLAR

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Türkiye’de Kadın. Ankara, Mayıs 2019;56, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/>

Anderson, C.A.; Berkowitz, L., Donnerstein, E., Huesmann, L.R., Johnson, J.D., Linz, D., Malamuth N.M. & Wartella, E. (2003), “The Influence of Media Violence on Youth”, *Psychol Sci Public Interest*, 4:81110. 47.

Aras, Ş.; Özkan, S., Tımbıl, S., Şemin, S. & Kasapçı, O. (2016), “Exposure of Students to Emotional and Physical Violence in the School Environment”, *Arch Neuropsychiatry*, 53:303-310. doi:10.5152/npa.2016.11323

Aslan, G. & Berivan Savcı Bakan, A. (2018), “Tendency to Violence in Adolescents and the Affecting Factors”. *International Journal of Caring Sciences*, 11(1):262-66.

Ayan, S. (2007), “Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri”, *Anatolian Journal of Psychiatry*, 8:206-214.

Babacan Gümüş, A.; Şipkin, S., Tuna, A. & Keskin, G. (2015), “Üniversite Öğrencilerinde Problemler İnternet Kullanımı, Şiddet Eğilimi ve Bazı Demografik Değişkenler Arasındaki İlişki”, *TAF Prev Med Bull*, 14(6):460-467. doi:10.5455/pmb.1-1433229022

Battaloğlu-İnanç, B.; Çiftçi, F. & Değer, V. (2013), “Mardin İli İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Fiziksel Şiddete Maruziyetleri ve Yaklaşımları”, *Türk Ped Arş*, 221(34):226-34. doi:10.4274/tpa.508

Binbay, Z. (2014), “İnternet Bağımlılığı Kamu Hastanelerinde Tedavi Edilecek”. *Milliyet*.

Can Gürkan, Ö. (2016), “Nursing Students' Tendency to Aggression and Relevant Factors”, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 7(2):87-93. doi: 10.5505/phd.2016.19870

Can Yaşar, M.; Kandır, A. & Yazıcı, E. (2014), “An Assessment of Anger Discourse Used in The Family in Terms of Tendency to Violence”, *IIB International Refereed Academic Social Sciences Journal*, 15(5):14-24.

Cankur, S.; Kırımsoy, E., Şekercioğlu, G., Özkol, H., Yıldırım, E., Erdoğan, N., Sav, C., Dülger, K., Tekeoğlu, M. (2012), “Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması”, *Genç Hayat Yayınları*, İstanbul.

Celbiş, O.; Karaoğlu, L., Eğri, M. & Özdemir, B. (2012), “Violence Among High School Students in Malatya: A Prevalence Study”, *Türk J Med Sci*, 42(2):343-350. doi:10.3906/sag-1102-1394.

Donat Bacıoğlu, S. (2014), “Şiddet ve Saldırganlığın Azaltılmasında Önleme ve Müdahale Programlarının Etkililiği: Meta Analiz Çalışması”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42):294-304.

Durmuş, E. (2013), “Ergen Bakış Açısıyla Okulda Şiddet ve Çözüm Önerileri”, *E-International Journal of Educational Research*, 4(3):41-57.

Eroğlu, SE. (2009), “Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21: 205-221.

Feroz, U.; Jami, H. & Masood, S. (2015), “Role of Early Exposure to Domestic Violence in Display of Aggression Among University Students”. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 30(2):323-342.

Gabriel, L.; Tizro, Z., James, H., Cronin-Davis, J., Beetham, T., Corbally, A., Lopez-Monerol, E. & Hill, S. (2018), "Give Me Some Space: Exploring Youth to Parent Aggression and Violence", *J Fam Viol*, 33:161-9. doi:10.1007/s10896-017-9928-1

Genç, Y.; Taylan, H.H., Adıgüzel, Y. & Kutlu, İ. (2017), "Aile İçi Şiddetin Ergenlerin Şiddet Eğilimlerine Etkisi: Antalya Liseleri Örneği", *Sakarya University Journal of Education*, 7(2):409-422. doi: 10.19126/suje.311083

Göldağ, B. (2015), "Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri ve Değer Algıları", *TÜBAV Bilim*, 8(4):1-15.

Green, J.G.; Johnson, R.M., Dunn, E.C., Lindsey, M.A., Xuan, Z. & Zaslavsky, A.M. (2014), "Mental Health Service Use Among High School Students Exposed to Interpersonal Violence", *J Sch Health*, 84: 141-149.

Güleç, H.; Topaloğlu, M., Ünsal, D. & Altıntaş, M. (2012), "Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet", *Current Approaches in Psychiatry*, 4(1):112-137 doi:10.5455/cap.20120408

Haj-Yahia, M.M. & De Zoysa, P. (2008), "Rates and Psychological Effects of Exposure to Family Violence Among Sri Lankan University Students", *Child Abuse & Neglect*, 32:994-1002. doi:10.1016/j.chiabu.2008.05.001

Haskan Avcı, Ö. & Yıldırım, İ. (2014), "Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1):157-68.

Haskan Avcı, Ö. & Yıldırım, İ. (2015), "Ergenlerde Şiddet Eğiliminin Görülme Sıklığı", *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 8(1):106-24. doi:10.5578/keg.7406

Haskan, Ö. & Yıldırım, İ. (2012), "Şiddet Eğilimi Ölçeği'nin Geliştirilmesi", *Eğitim ve Bilim*, 37(163):165-77.

Humphreys, J.C. & Campbell, A. (2011), "Family Violence and Nursing Practice", Springer Publishing Company, New York.

İstanbul Sözleşmesi, (2011), "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi", No. 210, İstanbul.

Kelly, J. & Morgan, T (2020), "Coronavirus: Domestic Abuse Calls up 25% Since Lockdown, Charity Says", BBC.

Kul Uçtu, A. & Karahan, N. (2016), "Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerini, Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Şiddet Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8): 2882-905.

Lambert, S.F.; Bettencourt, A.F., Bradshaw, C.P. & Ialongo, N.S. (2013), "Early Predictors of Urban Adolescents' Community Violence Exposure", *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 22:26-44. doi:10.1080/10926771.2013.743944

Lewis, D.O. (2005), "Adult Antisocial Behavior, Criminality and Violence". (Ed. BJ Sadock & VA Sadock Kaplan), *Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry*, 8th Edition, p. 2258-2272, Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia.

Lök, N.; Başoğlu, C. & Öncel, S. (2016), "Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Psikososyal Desteğin Önemi", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*,8(2):155-161. doi: 10.18863/pgy.05252

Maji, S. (2018), "Health Consequences of Witnessing Domestic Violence Among Children: A Review", *Indian Journal of Health and Well-being*, 9(1):66-69.

Makhubela, M.S. (2012), "Exposure to Domestic Violence and Identity Development Among Adolescent University Students in South Africa", *Psychological Reports*, 110(3):791-800.

Mansuroğlu, S. & Tambağ, H. (2019), "The Determination Of Internet Addiction And Violence Tendency Level Among Adolescent", *International Social Sciences Studies Journal*, 5(51): 6916-6925.

Muslu, G.K.; Coşkun Cenk, S. & Sarlak, D. (2017). "An analysis of between high school students tendency toward violence, self-esteem and competitive attitude", *Journal of Interpersonal Violence*. 2017. doi:10.1177/0886260517723742

- Müderrişoğlu, S.; Dedeođlu, C. & Akço, S. (2014), “Türkiye 0-8 Yaş Arası Aile İçi Şiddet Araştırma Raporu”, Bernard Van Leer Vakfı, İstanbul.
- Özgür, G.; Yörükođlu, G. & Baysan Arabacı, L. (2011), “Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler”, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2):53-60.
- Sili, A. (2012), “Lise Öğrencilerinin Saldırğanlık Eğilimleri Üzerine Sosyolojik Bir Deđerlendirme: Erzurum Örneği”, *EKEV Akademi Dergisi*;16(51): 261-272.
- Şen, M. (2011), “Türkiye'de Ergen Profili”, *Aile ve Toplum*, 12(7):89-102.
- Şimşek, B. (2019), “Kadın Cinayetleri-2019: Türkiye'de Son 10 Yılda En Fazla Kadının Öldürüldüğü Yıl”, BBC.
- Taşkesen, O. (2011), “A Study on The University Students' Levels of Tendency to Violence and Aggression in Relation with The Need They Feel About Receiving Informal Art Education (Erzincan Case Study)”, *The International Journal of Educational Researchers*, 2(2):10-20.
- Turner, W.; Broad, J., Drinkwater, J., Firth, A., Hester, M., Stanley, N., Szilassy, E. & Feder, G. (2017), “Interventions to Improve The Response of Professionals to Children Exposed to Domestic Violence and Abuse: A Systematic Review”, *Child Abuse Review*,7(26):19-39. doi:10.1002/car.2385
- United Nations Office On Drugs And Crime-UNODC. (2019), “Global Study On Homicide”, Vienna.
- Uysal, A. & Bayık Temel, A. (2009), “Şiddet Karşıtı Eğitim Programının Öğrencilerin Çatışma Çözüm, Şiddet Eğilimi ve Şiddet Davranışlarına Yansıması”, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(1):20-30.
- Ünlü, A.; Evcin, U., Burakgazi Yılmaz, H. & Dalkılıç A. (2013), “İstanbul Devlet Liselerinde Suç ve Şiddet Yaygınlığı: Okul Türlerinin Karşılaştırılması”, *Anatolian Journal of Psychiatry*, 14:152-60 doi: 10.5455/apd.34494
- WHO, (2002), “World Report on Violence and Health”, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf?sequence=1
- WHO, (2014), “Global Status Report on Violence Prevention 2014”, https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/status_report/2014/en/
- WHO, (2020), “Definition and Typology of Violence”, <https://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/>
- WHO, (2020), “Q&A: Violence Against Women During COVID-19”, https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/violence-against-women-during-covid19?gclid=CjwKCAjw4MP5BRBtEiwASfwALyF0xmh9Jo6XHbBZ_IKThYgpclqO0bHXnoHj6Cu2Tlet-p5Ut-pFEBoCBk8QAvD_BwE
- Yagız, R.; Sevil, Ü. & Güner. Ö. (2020), “The effect of university students' violence tendency on their attitude towards domestic violence and the factors affecting domestic violence attitudes”, *J Inj Violence Res*, 12(1): 39 -46. doi: 10.5249/ jivr.v12i1.1224
- Yavuzer, Y. (2011), “Okullarda Saldırğanlık/Şiddet: Okul ve Öğretmenle İlgili Risk Faktörleri ve Önleme Stratejileri”, *Millî Eğitim*, 192:43-61.
- Yüksel, A.; Engin, E. & Turgut Öztürk, E. (2015), “Hemşirelik Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin İncelenmesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41): 834-40.
- Zinnur Kılıç, E. (2012), “Ergenlerde Şiddet Kullanımı: Bireysel ve Ailesel Etkenler”, *Nöropsikiyatri Arşivi Dergisi*, 49: 260-265. doi:10.4274/npa.y6100